

«L'AERÒDROM DEL VENDRELL» I ALTRES TEMES DE LA DARRERA GUERRA CIVIL

JAUME RUART I GÜIXENS

La guerra que gairebé durant tres anys involucrà tots els espanyols lògicament també tingué les seves repercussions al Vendrell, en aquest cas concret, al Baix Penedès, ja que l'aeròdrom que oficialment duia el nom de la capital de la comarca es construí, per a la defensa exterior de Barcelona, en una planura agrícola del veí terme municipal de Santa Oliva, mentre els seus responsables habitaven a l'Arboç, a l'edifici conegut amb el nom de "la Giralda". Fins i tot els vendrellencs en deien, d'aquella instal·lació militar, "el camp d'aviació de Santa Oliva" i mai no se'ls ocorregué dir "del Vendrell", malgrat les evidències de tipus legal i el possible benefici propagandístic que això podia haver reportat per a la vila.

«L'AERÒDROM DEL VENDRELL» I ALTRES TEMES DE LA DARRERA GUERRA CIVIL

La recent anada de l'Institut d'Estudis Penedesencs al Pla del Penedès, amb visita a l'aeròdrom que s'establí en aquell indret quan la darrera Guerra Civil espanyola, així com la conferència donada a Santa Oliva pel membre de l'Institut, Sr. Ernesto González Armenteros, sobre una temàtica similar, que afectava la veïna població baix penedesenca, han donat peu que ens decidíssim a escriure unes ratlles sobre el particular, ja que tenim davant nostre una determinada documentació que hi fa referència.

Dits documents, que són localitzables a l'Arxiu Històric Comarcal del Vendrell, es trobaven en un arxivador corresponent a l'esmentada guerra, i formaven part de l'apartat denominat «Defensa».

Pel que fa a l'aeròdrom militar que en l'època indicada es construí a les rodalies d'aquesta vila, cal esmentar que en l'encapçalament dels impresos figura el nom d'«Aeródromo de El Vendrell», malgrat que, des d'aquí on escrivim, se'l coneixia popularment amb el nom de «camp d'aviació de Santa Oliva», ja que fou en aquell terme municipal veí on s'establí aital aeròdrom de circumstàncies.

Molt probablement fou a causa del fet d'estar situat a la proximitat de la capital de la comarca —lògicament, una població més coneguda, per diferents motius, que Santa Oliva— que oficialment l'aeròdrom en qüestió es denominà «del Vendrell», malgrat que, des del punt de vista geogràfic, fos del tot incorrecte emprar aquest topònim.

En un document guardat a l'arxiu vendrellenc, que en aquest moment no ens és possible utilitzar, hi figura una llista amb el personal al servei de l'aeròdrom, ocupat en les tasques de defensa de la no gaire llunyana capital de Catalunya, així com del Vendrell i, sobretot, de l'important nus ferroviari que era, i continua encara sent, Sant Vicenç de Calders, en l'època, Calders del Baix Penedès.

Com a petita nota anecdòtica, el sotasignat recorda que, de la mà d'un veí de més edat, anà als jardins del cinema Tívoli (?), on hi havia fragments d'una bomba llançada sobre el Vendrell per l'aviació enemiga. No cal dir l'esporguiment que causà aquella ferralla a un nen de menys de quatre anys d'edat, fet que, al cap d'uns cinquanta-sis anys, encara és present en el fons de la memòria d'aquell infant esdevingut ja home ben adult.

Després d'haver-nos permès la llicència de portar a la llum del dia aquest record d'una ja molt llunyana infantesa, tornem al tema que motiva el present escrit. Cal dir que, sobre el particular, ja vam deixar constància escrita en el programa que s'edità amb motiu del centenari de l'estació ferroviària de Sant Vicenç de Calders, malgrat que resumint-ho totalment. En aquesta ocasió, a causa que l'espai disponible no és limitat com pot ser-ho el d'un programa d'un esdeveniment de caire lúdic, aprofitem l'avinentesa per a donar a conèixer íntegrament uns documents que fan referència als temes anunciats.

En ordre cronològic, el primer dels documents correspon al mes de gener de l'any 1938. S'hi fa esment a la possibilitat d'un bombardeig aeri a la vila del Vendrell, cosa que succeí, malgrat que només es tractés d'algun possible advertiment a la població. També als ja consumats bombardeigs a l'estació de Sant Vicenç, en l'època, construïda en un terme municipal limitrof amb el del Vendrell, o sia, el de Sant Vicenç de Calders. L'ocasió és propícia per a recordar que no fou fins a l'any 1946 quan forçosament fou agregat dit terme municipal al de la capital de la comarca, el Vendrell, ja que les possibilitats econòmiques d'una població amb una demografia tan reduïda com la de Sant Vicenç a la postguerra feien inviable la seva subsistència com a municipi autònom.

En el document de referència, adreçat a la superioritat, s'hi especifica erròniament que l'estació tan cobejada per l'enemic aeri es troba dintre el terme municipal vendrellenc. Vegem-ne, tot seguit, la transcripció:

ALCALDIA
DE
EL VENDRELL

Defensa pasiva

Núm. 33

Esta Alcaldia, atendiendo a que dentro del término municipal de esta villa, se halla la estación, cruce de empalmes del ferrocarril de Sant Vicente, que el enemigo considera objetivo militar como lo demuestra el hecho de haber sometido la misma, a tres bombardeos y teniendo en cuenta el deber ineludible que hay de velar por la población, evitando el peligro que tiene El Vendrell, en el caso de ser tambien bombardeada durante alguna de las incursiones que realiza la aviación feciosa, se permite suplicar a V. S. se digne autorizar a la Central Telefonica de esta villa, que cuando por conducto de la misma sean cursados avisos de alarma de dentro de nuestro término municipal o alrededores, pueda comunicarlo a esta Alcaldia, para que por la misma pueda disponerse el apagamiento de alumbrado público o otras medidas que se consideren pertinentes para defensa pasiva de nuestra villa.

Lo que someto al acertado determinio de V.

Viva V. muchos años.

El Vendrell, 21 de Enero de 1.938.

Ofici de l'Alcaldia del Vendrell adreçat a la direcció de Central Telefònica del Vendrell.

Alcaldia de El Vendrell. Defensa passiva. Núm. 33. Esta Alcaldía, atendiendo a que dentro del término municipal de esta villa, se halla la estación, cruce de empalmes del ferrocarril de Sant Vicente, que el enemigo considera objetivo militar como lo demuestra el hecho de haber sometido la misma a tres bombardeos y teniendo en cuenta el deber ineludible que hay que velar por la población, evitando el peligro que tiene El Vendrell, en el caso de ser también bombardeada durante alguna de las incursiones que realiza la aviación facciosa, se permite suplicar a V.S. se digne autorizar a la Central Telefonica de esta villa, que cuando por conducto de la misma sean cursados avisos de alarma de dentro de nuestro término municipal o alrededores, pueda comunicarlo a esta Alcaldía, para que por la misma pueda disponerse el apagamiento de alumbrado público o otras medidas que se consideren pertinentes para defensa pasiva de nuestra villa.

Lo que someto al acertado determinio de V.

Viva V. muchos años.

El Vendrell, 21 de Enero de 1.938.

En el document de referència, hi veiem que a l'escut municipal figura el cap del querubí que en forma part, pel damunt de l'olivera, i els llorers. En certs impresos oficials d'època contemporània o posterior a l'indicada, la iconoclasta forma d'actuar del Consell Municipal féu retirar de l'escut heràldic el caparró del personatge celestial que el sobremuntava.

Si tornem novament al tema, hom cita que, quan des dels llocs d'observació aèria establerts prop de l'estació de Sant Vicenç es veia venir algun avió enemic (procedien de l'illa de Mallorca), es telefonava al Vendrell, o directament, a l'aeròdrom de Santa Oliva, per tal que els «nostres» caces l'interceptessin.

Però, des de l'aparició d'un avió per l'horitzó marí, fins a l'arribada a Sant Vicenç dels avions amb base a Santa Oliva, ja havia passat massa temps. Quan els defensors arribaven, els atacants ja havien descarregat la mortal càrrega –bombes o metralla– a l'indret ferroviari i ja estaven de tornada a les seves bases mallorquines, que eren una mena de paradís invulnerat.

El següent document, datat a Granollers el 3 d'abril de 1938, ens dona a conèixer la magnitud d'un dels bombardeigs que patí la important estació de Sant Vicenç, ja que foren diverses les víctimes que causà, perquè en el moment de l'atac s'hi trobava aturat un tren de passatgers.

Fa uns deu anys, un vendrellenc d'avançada edat i resident a Vilafranca, el Sr. Lluís Socias i Domingo, explicava a l'autor del present

escrit el record que tenia del bombardeig que hem esmentat en l'anterior paràgraf. De com encara restaven en la ment del Sr. Socias, antic ferroviari a Sant Vicenç, la filera de cadàvers que havia deixat l'atac de l'aviació enemiga, la majoria de persones que no arribaren a poder amagar-se als refugis que hi havia excavats pels voltants de l'estació.

En una altra ocasió, o potser en la mateixa, un bombardeig aeri sobre Sant Vicenç-estació afectà un vagó de tren que traslladava soldats ferits des del front fins a la reraguarda. Un de dits ferits era del Vendrell i un dia ens explicà que, quan el bombardeig, es trobava prostrat en una llitera a un nivell superior, i que d'allí anà a parar a terra, tot rodejat de trossos de vidres i fustes, i que encara, ara, no entén com pogué salvar la vida després d'aquell atac catastròfic.

Si tornem a la missiva adreçada al Vendrell des de la capital del Vallès Oriental, creiem que és més que il·lustrativa del drama que tingué, en aquella ocasió, per escenari el nus ferroviari de Sant Vicenç de Calders; d'aquesta missiva l'eix central és la petició d'un bocí de camisa d'una de les víctimes que, en els primers moments, quedaren per identificar. De dita carta, també en fem la corresponent transcripció: «Cruz Roja Española. Ambulancia Sanitaria. Granollers. Granollers 3 de Abril de 1938. Ayuntamiento del Vendrell. Muy Srs. nuestros. Sirve la presente para pedirles tengan la amabilidad de enviarnos un recorte por pequeño que sea de la camisa rallada, blanca, azul, y encarnada que llevaba uno de los identificados [sic] de las victimas que resultaron en el bombardeo que fue objeto la estación de San Vicente el día 27 del pasado mes por la mañana.

Por si les puede servir de guía, preguntamos por un tal José Miralpeix Casadevall por el cual ya hemos preguntado varias veces por teléfono, y la mujer del cual del disgusto tiene que guardar cama, por cual motivo no puede trasladarse [sic] a Vendrell.

Dandoles les gracias por adelantado les saludamos atentamente.

El Oficial Encargado

p. o.

J Gironès M.

En el dors de la carta de referència hom escriu: «Si tienen la amabilidad de contestar haganlo a nombre de Jaime Gironés. Cruz Roja. Granollers. (Barcelona)».

La resposta del Consell Municipal vendrellenc no es féu esperar. Amb data 13 del mateix mes hom respongué a Granollers, i s'hi adjuntà el fragment

CRUZ ROJA ESPAÑOLA
AMBULANCIA SANITARIA
GRANOLLERS

Granollers 3 de Abril de 1938

Núm. 1000000000

Ayuntamiento del
VENDRELL

Muy Srs. nuestros.

Sirve la presente para pedirles tengan la amabilidad de enviarnos un recorte por pequeño que sea de la camisa rallada, blanca, azul, y enee carnada que llevaba uno de los identificados de las victimas que resultaron en el bombardeo que fue objeto la estación de San Vicente el día 27 del pasado mes por la mañana.

Por si les puede servir de guia, preguntamos por un tal JOSÉ MIRALPEIX CASADEVALL por el cual ya hemos preguntado varias veces por teléfono y la mujer del cual del disgusto tiene que guardar cama, por cual motivo no puede trasladar de a Vendrell.

Bandoles las gracias por adelantado les saludamos atentamente.

El Oficial Encargado

n.º.

Correspondència establerta entre la Cruz Roja Española de Granollers i l'Alcaldia del Vendrell referent a Josep Miralpeix Casadevall, víctima mortal del bombardeig del 27 de març de 1938.

Cruz Roja Española
Ambulancia Sanitaria
GRANOLLERS 19 Abril 1938

n: 74
Alcalá

Muy Sres. nuestros:

Por la presente les acusamos recibo de su carta con fecha día 13 del actual, en la cual han tenido la amabilidad de contestarnos a la nuestra adjuntándonos un recorte de camisa del cadáver no identificado, la cual ha resultado ser igual, o mas bien dicho es la misma que llevaba el sujeto por el cual me interesaba.

Por si les puede servir a continuación les adjunto unos cuantos datos; se llama JOSE MIRALPEIX CASADEVAEL, casado, 45 años, natural de Taradell y actualmente domiciliado en Granollers la carretera de Cardedeu.

Con la presente les contesto a su pregunta, de haber si faltaba en esta población una tal Angela Torres Serra. Desde el día del bombardeo no se ha vuelto a saber de ella, añadiéndoles que la última vez que la vieron, o sea cuando corrían a esconderse la vieron junto con el antedicho Miralpeix, lo cual hace suponer que la misma bomba los mató.

Dándole las gracias en nombre de la familia de la víctima y en el propio por su amabilidad en contestarnos les saludamos atentamente.

El Oficial Ayudante

J.O.

J. Gironés M.

rubricado

Se ha puesto en el Juzgado el original a que
corresponde esta copia.

de camisa sol·licitat, a l'ensem que un altre trosset de la camisa del cadàver de Josep Miralpeix es guardà en una còpia de la carta esmentada. Carta i retall de camisa encara romanen a l'Arxiu Històric vendrellenc.

Així mateix, hom pregunta en la carta de referència sobre la possibilitat que una de les víctimes mortals sense identificar, per l'atac indiscriminat de l'aviació, fos una tal Àngela Torres, també veïna de Granollers. De la carta datada el 13 d'abril, hom pot llegir la següent transcripció:

El Vendrell 13 ABR. 1938. Informes. Nº 201. Sr. D. Jaime Gironés. GRANOLLERS. Muy Sr. mio: En contestación a su atenta comunicación de fecha 3 del actual recibida en el día de ayer, adjunto le remito un recorte de la camisa que llevaba puesta el cadáver al parecer del ciudadano por el cual V. se interesa y que resultó víctima del bombardeo ocurrido en la vecina estación ferroviaria de San Vicente de Calders, y como verá, las señas de la camisa coinciden con las que en su comunicación describe.

Este ciudadano recibió sepultura en el cementerio de esta villa y figura en el nº 9 de la relación de victimas obrante en el Juzgado de 1ª Instancia de esta villa pero no resulta identificado.

Aprovecho la ocasióp para decirle [sic] miren si en esa poblacióp falta una tal Angela Torres Serra, industrial, pues se encontró documentación a este nombre y recibió sepultura en este Cementerio una mujer que aun no ha podido ser identificada.

Aprovecho la ocasióp para saludarle bien afectuosamente.

En una noteta a part figura el nom d'Àngela Torres Serra. Industrial. C/ Corso o Cono. Aquesta noteta acompanyava la carta transcrita en els anteriors paràgrafs.

La contesta que es donà al Vendrell des de la localitat vallesana referent a Àngela Torres fou, sembla ser, afirmativa, ja que una persona d'aitals nom i cognoms faltava també de casa seva des del fatídic 27 de març esmentat anteriorment. Vegem la transcripció de la carta datada a Granollers el 19 d'abril següent:

Cruz Roja Española. Ambulancia Sanitaria. GRANOLLERS. 19 Abril 1938. Copia. Nº 74. Alcaldía. Muy Sres. nuestros: Por la presente les acusamos recibo de su carta con fecha día 13 del actual, en lo cual han tenido la amabilidad de contestarnos a la nuestra adjuntándonos un recorte de

camisa del cadáver no identificado, la cual ha resultado ser igual, o mas bien dicho es la misma que llevaba el sujeto por el cual me interesaba.

Por si les puede servir a continuación les adjunto unos cuantos datos; se llama JOSÉ MIRALPEIX CASADEVALL, casado, 45 años, natural de Taradell y actualmente domiciliado en Granollers la carretera de Cardedeu.

Con la presente les contesto a su pregunta, de haber [sic] si faltaba en esta población una tal Angela Torres Serra. Desde el dia del bombardeo no se ha vuelto a saber de ella, anadiéndoles [sic] que la última vez que la vieron, o sea cuando corrian a esconderse la vieron junto el antedicho Miralpeix, lo cual hace suponer que la misma bomba los mató.

Dándole las gracias en nombre de la familia de la victima y en el propio por su amabilidad en contestarnos les saludamos atentamente.

El Oficial Ayudante

p. o.

J. Gironés M.

rubricado.

Recibido en el Juzgado el original que corresponde a esta copia.

La carta porta l'empremta del Jutjat de Primera Instància i Instrucció del Vendrell, amb l'escut de les quatre barres que usava la Generalitat Republicana.

Dia Gráfico

LOS HEROES DE LA AVIACION REPUBLICANA

El sargento de Aviación, José Serrío Calatayud, que ha sido ascendido a teniente por haber asistido a un héroe alemán entre Reus y Combrilla. Tiene 19 años y obtuvo el título de piloto el 22 de julio de 1937. Antes de ingresar en el Arma de Aviación era carpintero mecánico.

Retall del diari republicà El Dia Gráfico del 24 de març de 1938.

Fins aquí allò que ens ha estat possible d'escriure sobre uns determinats temes corresponents a la cruel contesa civil que afectà tots els espanyols durant la tercera dècada del present segle, ja a punt de finalitzar. Són, realment, uns episodis molt aïllats, que només involucren el Vendrell, Sant Vicenç de Calders, Santa Oliva i Granollers.

Però no deixen de ser una aportació més, per mínima que sigui, al gran «puzzle» que és la història de la Guerra Civil 1936-1939, dita també dels tres anys, tan immediata, a l'ensem que tan llunyana, i de la qual tant s'ha parlat, malgrat que, tanmateix, continuï sent-nos tan desconeguda.